

ALGKRISTLIKU RISTIMISE TÄHENDUS LÄHTUDES JOHANNESE RISTIMISEST¹

Peeter Roosimaa

SISSEJUHATUS. RISTIMISE MÕISTMISE PROBLEEM

Juba algkristluse päevist on kristlaste jaoks elementaarseks ja alustrajavaks toiminguks olnud ristimine. Apostlite tegude raamat näitab selget sidet kristlaseks saamise ja ristimise vahel (Ap 2:38 jj; 8:36-38; 9:8; 10:47 jj jne). Pauluse kirjadest on näha, et ta ei tundnud ristimata kristlasi.² Küsimust, miks on ristimist vaja, ei ole Uues Testamendis esitatud. Ristimine tundus täiesti endastmõistetavana.

2001. aastal otsustas Eesti Kirikute Nõukogu (EKN) alustada liikmeskirikute dialoogi ristimise küsimuses. Ühe esimese dokumendina koostati tabel, kus kaheksa liikmeskiriku kohta on ära toodud ristimise viis, ristimisvormel, teiste kirikute ristimise tunnistamine ja erandid.³ Kuna kõik dialoogis osalejad tunnistavad oma ristimisarusaama lähtedokumendina Uut Testamenti, on dialoogi edendamiseks mõttekas käsitleda ka esimeste kristlaste ristimist puudutavaid küsimusi.

Kui lugeda Uut Testamenti, siis jääb mulje, et ristimist ei mõistetud sugugi väga üheselt. Nii seostub Peetruse nelipühajutluses ristimine patude andestusega (Ap 2:38), sarnane mõte näib ristimisel olevat ka Pauluse pöördumise loos (Ap 22:16). Peetruse esimeses kirjas on ristimisel aga pigem palvetähendus, täpsemalt „hea südametunnistuse taotlemine Jumalalt Jeesuse Kristuse ülestõusmise kaudu“ (1Pt 3:21). Ristimise sidu-

¹ Artikkel on valminud ETF-i grandid 6754 toetusel.

² Gerhard **Barth**, *Die Taufe in frühchristlicher Zeit*. 2. verb. Aufl. (Neukirchen-Vluyn: Neukirchener Verlag, 2002), 10.

³ *Ristimise praktika Eesti Kirikute Nõukogu liikmeskirikutes*. Käsikiri Eesti Kirikute Nõukogus (Tallinn, 2001).

mine Jeesuse surma ja temaga koos matmisega tuleb esile Rm 6:3 jj: „Kas te siis ei tea, et kes me iganes oleme Kristusesse Jeesusesse ristitud, oleme ristitud tema surmase? Me oleme siis koos temaga maha maetud ristimise kaudu surmase...“, samuti Kl 2:12: „...kui teid koos temaga ristimise maha maeti“. Gl 3:27 on juttu ristimisest ja Kristusega rõivastamisest: „... kõik, kes te olete Kristusesse ristitud, olete Kristusega rõivastatud“.

Sajanditega on arusaam ristimisest muutunud. Pilt, mille tänapäeva autorid kristlikust ristimisest annavad, on üsna mitmetähenduslik.⁴ Eri-nevustest annavad märku EKN-i dialoogi raames 18. juunil 2008 Tahkurannas EKN-i väljasõiduistungil peetud ettekanded.⁵ Kuid erinevad arusaamad ristimisest esinevad ka ühe konfessiooni, nt Eesti EKBK Liidu sees.⁶

Kuidas neis arusaamades orienteeruda? Mida võiksime tänapäeval õppida esimeste kristlaste ristimisarusaamast?

UURIMISÜLESANDE PÜSTITUS JA ALLIKALOOLISED EELDUSED

Esitatud küsimustele vastamiseks on käesoleva uurimuse eesmärgiks otsida Uue Testamendi tekstidest vastuseid algkristliku ristimise päritolu ja tähenduse kohta. Seejuures pean väga oluliseks arvestada nende tekstide omavahelisi seoseid. Lugesed erinevate teadlaste töid, olen mõistnud, et mingi teema uurimistulemused võivad oluliselt sõltuda sellest, millistest kirjakohtadest oma uurimises lähtuda. Seega, milline kirjakoht (millised kirjakohtad) peaks olema lähtekohaks ristimisteema käsitlemisel?

Uues Testamendis olevate ristimiskirjakohtade kujunemisloo mõistmisel on peetud silmas, et kui kirjutati üles Uue Testamendi kirjades olevad esimesed ristimise kohta käivad ütlused, oli algkristlik ristimis-

⁴ Vt nt Georg **Beasley-Murray**, *Die Christliche Taufe. Eine Untersuchung über ihr Verständnis in Geschichte und Gegenwart* (Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, 1998).

⁵ Vrd nt ettekandeid: Ingmar **Kurg**, „Ristimine oikumeenilises diskussioonis“. Käsikiri EKN-is (Tahkuranna, 2008), Ain **Riistan**, „Baptistid, oikumeenia ja ristimine“. Käsikiri EKN-is (Tahkuranna, 2008), Arne **Hiob**, „Mis on ristimine?“. Käsikiri EKN-is (Tahkuranna, 2008).

⁶ Nt annab sellest ülevaate kolmanda kursuse üliõpilastöö: Mai **Roots** (koostaja). *Eesti EKB Liidu koguduste kasutuses olevad ristimisteemalised materjalid ehk mida Eesti baptistid ristimisest õpetavad*. Käsikiri Kõrgemas Usuteaduslikus Seminaris (Tartu, 2002).

praktika juba umbes 20 aastat vana, evangeeliumide ja Apostlite tegude kirjapanek toimus aga veelgi hiljem. Kui apostlite kirjad kajastavad ristimisarusaamu nende kirjade kirjutamise ajal, siis evangeeliumides ja Apostlite tegudes vaadatakse tagasi varasematele, kristluse alguses toimunud sündmustele.

Siin tuleb arvestada sellega, et paralleelselt misjonikuulutusega õpetati kohe algusest peale ka Jeesus-pärimusi (vt Mt 28:20). Kuna Jeesuse avalik tegevus algas Johannese ristimistegevuse raames, siis oli neis pärimustes oma koht ka Ristija Johannese tegevusel. Samuti levisid kohe algusest peale lood koguduse alguspäevist. Ei ole ju mõeldav, et kogudustes oleks neist sündmustest vaikutud. Kahtlemata tegid needki pärimused läbi samasugused kujunemisprotsessid nagu Jeesus-pärimusedki. Seega kujundasid Jeruusalemma koguduse alguspäevist alates inimeste ristimisarusaamu esmalt suulised pärimused, nii lood Johannese ristimisest kui ka ristimisest nelipühil. Sellel taustal oli mõistetav ka misjonikuulutuse juurde kuuluv Jeesuse antud ristimiskäsk (vt Mk 16:16; võimalik ka trinitaarses sõnastuses nagu Mt 28:19). Kahtlemata arvestasid kristlikud misjonärid, sh apostlid nende pärimustega.

Suuliselt levinud pärimusi, samuti kirjalikke ülestähendusi kasutati nii evangeeliumide kui ka Apostlite tegude koostamisel. Seega kajastavad need teosed kogudustes üldiselt levinud ristimisarusaamu. Veel olgu nimetatud, et antiikajal koostati teoste algused eriti hoolikalt. Just teose algus pidi andma võtme kogu teose mõistmiseks.⁷ Evangeeliumides, eelkõige Markuse evangeeliumis kuuluvad sellisesse võtmerolli ka lood Johannese ristimisest, Apostlite tegudes nelipühipäev koos seal kirjeldatud ristimisega. Nende pärimuste suurt inimeste arusaamu kujundavat tähendust näitab ka see, et nagu M. Hengel õigustatult tähelepanu juhib, armastas varaseim kirik ilmselt elavat jutustust enam kui abstraktseid kirju koos nende *pura doctrina* ja eetilise pareneesiga. Ühtlasi on evangeeliumide ja Apostlite tegude osakaal märkimisväärselt suur. Evangeeliumitekst on kõige arvukamalt esindatud antiikaja tekst.⁸ Veel juhib Hengel tähelepanu, et evangeeliumide ja Apostlite tegude olemasolu näitab

⁷ Adolf **Pohl**, *Das Evangelium des Markus*. Wuppertaler Studienbibel. Ergänzungsband (Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, 1986), 44.

⁸ Martin **Hengel**, *Die vier Evangelien und das eine Evangelium von Jesus Christus. Studien zu ihrer Sammlung und Entstehung* (Tübingen: Mohr Siebeck, 2008), 13, 54; vt ka *ibid.*, 79 jj.

seda, et algkristlikku jutlust olid oluliselt määranud just Jeesuse teod ja jutlused, eelkõige passioonilugu.⁹ Võrreldes teiste kirjadega vaadati evangeeliumi teksti alati kui midagi täiesti erilist.¹⁰ Kõik need tähelepanekud osutavad sellele, et ka Uue Testamendi kirjades olevaid ristimise kirjakohi tuleks käsitleda just evangeeliumide ja Apostlite tegude ristimise kirjakohadest lähtudes.

AP 2:38 KUI ALGKRISTLIKU RISTIMISE PÕHILINE KIRJAKOHT

Kui võrrelda nelipühapäeval toimunud ristimise kirjeldust teiste Uues Testamendis olevate kristliku ristimise kirjakohadega, siis lisaks põhiloolisele küljele eristub see ka sellel põhjusel, et see on seal esitatud peateemana. Muidu on Uues Testamendis ristimisest juttu enamasti kõrvalteemana, mis ei tähenda, et see teema oleks vähetähtis, aga seda ei olnud vaja selgitada, see oli niivõrd tuttav.¹¹ Toon näiteid.

1. Üheks tähtsamaks ristimise tähendust väljendavaks kirjakohtaks on kahtlemata Rm 6:3 jj. Kuid Rm 6. peatüki põhiteemaks ei ole mitte ristimine, vaid küsimus armust ja patu tegemisest. Ristimist käsitletakse seal, et meelde tuletada teatud tõsiasi: „Kas te ei tea...?“ (Rm 6:3).

2. Kl 2:12 ristimiskirjakoha kontekstiks on hoiatus eksiõpetajate eest (vt Kl 2:6 jj).

3. Rääkides Moosese kaudu antud Seaduse otstarbest ja usu tagajärgedest (Gl 3:19-29), kirjutab Paulus: „... kõik, kes te olete Kristusesse ristitud, olete Kristusega rõivastatud“ (Gl 3:27).¹² Siin ei ole aga sugugi nii selge, kas ristimisel toimub Kristusega riietumine või tähendab see, et

⁹ *Ibid.*, 14.

¹⁰ *Ibid.*, 93. Evangeeliumide tähtsuse poolt räägib ka see, et neljast evangeeliumist koosneva kogumiku loomine oli tähtsaim samm kaanoni tekkimisel; *ibid.*, 99.

¹¹ Olgu siin märgitud, et mitte kõikjal, kus Uues Testamendis on juttu veest, ei pruugi olla tegemist ristimisega.

¹² Kristusega rõivastumist peab ristimise üheks aspektiks nt A. Oepke; vt Albrecht **Oepke**, *Der Brief des Paulus an die Galater*. 4. Aufl. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament. Bd. 9. Hgg. Erich Fascher, Joachim Rohde, Christian Wolff (Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1979), 124; nii ka J. Gnllka, vt Joachim **Gnllka**, *Theologie des Neuen Testament* (Freibourg: Herder Verlag, 1999), 118 jj.

kõigi Galaatia kogudustes ristitute kohta võidi öelda, et nad on tõeliselt pöördunud ja Kristusega riietatud.¹³

4. Ap 22 on toodud Pauluse kaitsekõne pärast tema kinnivõtmist tempelis. Selles kõnes jutustas ta ka oma pöördumise loo ja andis edasi Ananiase sõnad: „...Tõuse ja lase ennast ristida ning oma patud ära pesta, appi hüüdes tema nime!” (Ap 22:16). Ka siin ei ole ristimine peateemaks. Või kas sellest kirjakohest peaks järeldama, et ristimine on pesemisriitus?¹⁴

5. 1Kr 15:29 on lihtsalt mainitud surnute eest ristimist, seda lähemalt selgitamata.

6. Ristimiskirjakoht 1Pt 3:21 kuulub suuremasse sisutervikusse, mille põhiteemaks on Kristuse kui õige kannatamine pattude pärast ja ülekohustuste eest (vt 1Pt 3:18 jj). Seal on ristimisele viidatud lihtsalt kui näitele: „Selle võrdkujuna päästab teidki nüüd ristimine...” (1Pt 3:21a).

7. Üldise misjoniülesande osaks olev ristimiskorraldus Mt 28:18 ja ristimise kohta tehtud ütlus Mk 16:16 on toodud ilma mingite lähemate selgitusteta. Siin tasub meeles pidada ka seda, et enne, kui lugemisega jõuti Jeesuse antud ristimiskorralduseni, oldi juba tuttavad Johannese ristimis-tegevusega ja Jeesuse ristimisega.

Ap 2. peatükis on aga ristimine esitatud peateemana, selle õiges Jumala valitsuse tuleku kontekstis, koos eel- ja järellooga. Kogu nelipühapäeva kirjeldus suundub keske tõe – „Kogu Iisraeli sugu teadku nüüd kindlasti, et Jumal on tema teinud Issandaks ja Messiaks, sellesama Jeesuse, kelle teie risti lõite!” – teatavaks tegemisele ja inimeste pöördumisele. Küsimus on siin Jumala valitsusele allumises ja Jeesuse kui Issanda vastu võtmises. Kõik see kajastub Peetruse sõnades: „Parandage meelt ja igauks teist lasku ennast ristida Jeesuse Kristuse nimesse oma pattude andekssaamiseks, ning siis te saate Püha Vaimu anni...” (Ap 2:38). Nii on õige pidada seda

¹³ Lisaks otsesele tähendusele võis riietus tähistada isiku staatust (vt Ef 4:24; Kl 3:9 jj; Ilm 3:5 jt), tema isikuomadusi (vt Kl 3:12; 1Pt 5:5 jt), tema tegusid (vt Ilm 19:8). Ilmselt on siin mõeldud inimese staatust, mis tänapäevases kõnepruugis tähendaks, et kõik Galaatias ristitud olid kristlased.

¹⁴ Juba Johannese ristimist on püütud vaadelda puhastava pesemisena, vt nt Elmar **Salumaa**, *Matteuse röömusõnum* (Tallinn: Logos, 2001), 69. Tt 3:5 peetakse ristimist uuestisünni pesemiseks, vt nt Gnilkka, *Theologie des Neuen Testament*, 362: „Der Täufling wurde in Wasser ganz untergetaucht und im „Bad der Wiedergeburt“ (Tit 3:5) von seinen Sünden gereinigt“, Peter **Stuhlmacher**, *Der Brief an die Römer*. Das Neue Testament Deutsch. Hrsg. Peter Stuhlmacher, Teilband 6, 14. Aufl. (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1989), 85. Tulen puhastuseküsimuse juurde hiljem tagasi.

kirjakohta uustestamentliku ristimisarusaama üheks põhiliseks kirjakohtaks, millest saab järeldada algkristliku ristimise üldise arusaama.¹⁵

ALGKRISTLIKU RISTIMISE (AP 2:38) VÕRDLUS JOHANNESE RISTIMISEGA

Ap 2:38 kohaselt võib nelipühapäeval toimunud ristimise juures eristada järgmisi elemente:

- 1) meelearanduse kuulutus;
- 2) üleskutse lasta ennast ristida;
- 3) seos pattude andestusega (ristimine toimus pattude andekssaamiseks või seoses pattude andekssaamisega);
- 4) Püha Vaimu anni saamise töotus;
- 5) seos Kristuse Jeesuse isikuga. Ristimine toimus seoses Jeesuse nimega.

Kui seda kõike võrrelda Johannese ristimisega, siis võib märgata olulisi kokkulangevusi.

Evangeeliumide tunnistuse kohaselt (vt Mt 3:1 jj; Mk 1:4 jj; Lk 3:1 jj):

- 1) Johannese kuulutus oli meelearanduse kuulutus;
- 2) selles kuulutuses oli üleskutse lasta ennast ristida;
- 3) ristimine toimus seoses pattude andestusega;
- 4) ristimisel oli seos Püha Vaimu saamisega. Inimesed lasksid end ristida lootuses, et Johannese poolt kuulutatud Tulija¹⁶ ristib neid hiljem ka Püha Vaimuga. Neist said Püha Vaimuga ristimise kandidaadid;
- 5) näilikult kuulus viies element, seos Kristuse Jeesuse nimega, üks-

¹⁵ Adolf **Pohl**, *Apostlite tegude raamatu eksegeesi loengud*. Loengu konspekt P. Roosimaa valduses (Buckow, 1980/81). E. Salumaa tõdeb, et Uus Testament ei anna ühtset ega terviklikku ristimisõpetust, küll aga tõstetakse esile neli konstitutiivse tähendusega motiivi: ristimises puhastatakse patust, seotakse ristitav pitseriga Jeesuse Kristuse nimega, antakse ristitavale Püha Vaimu, ristitav saab osa Kristuse surmast ja ülestõusmisest; „Ristimine“ – Elmar **Salumaa**, *Süsteemilise teoloogia käsiraamat ehk „Dogmaatika märksõnades“* (Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut, 2008), 375.

¹⁶ Johannes ei kasutanud selle isiku kohta, kellele ta tuli teed valmistama, mitte ühtki nime ega tiitlit. Ta ütles vaid, et tuleb keegi, kes on temast vägevam. Nii on seda isikut hakatud kutsuma lihtsalt Tulijaks.

nes kristliku ristimise juurde, kuid tegelikult toimus ka Johannese ristimine, arvestades Jumala saadiku tulekut. Siis aga ei olnud tema nimi veel teada, ka polnud Tulija isik nii selgesti mõistetud ega defineeritud.

Selline kahe ristimise sarnasus, lausa kokkulangevus kinnitab, et algkristlik ristimine lähtus Johannese ristimisest.¹⁷ Vaevalt et nii lühikese ajaga oleks olnud ka võimalik ristimisele oluliselt erinevat tähendust anda. See erinevus, et Johannese ristimisel ristitu alles ootas kõrgema kohtuniku tulekut, kristliku ristimise puhul on ristitu aga kohe kõrgema kohtuniku Kristuse Jeesuse ees, oli kergesti mõistetav, nagu ka kristliku ristimise seos Jumala riigi tulekuga.

Kristlaste suhtumist sellesse toimingusse mõjutas kahtlemata seegi, et Jeesus ise lasi end ristida Johannesel ja tunnustas sellega selgesti Johannese ristimist.¹⁸

Üheks küsimuseks on, kas ristimisena vaadelda kogu toimingut või üksnes veeriitust. Olen aru saanud, et veeriitus moodustab ristimistoi- mingust siiski ainult ühe osa, kuigi tavakõnepruugis võidakse mõelda ka teisiti. Johannese ristimise kirjelduse juures näitab preesensi partitsiip ἐξομολογούμενοι (Mk 1:5; paral Mt 3:6) patutunnistuse kuulumist ristimistoi- mingust juurde. Just patutunnistusel oli ristimise tähendust kujun- dav osa.¹⁹

ALGKRISTLIKU RISTIMISE LÄHTUMINE JOHANNESE RISTIMISEST

Kui Jeesus oma avalikku tegutsemist alustas, siis vastavalt Johannese evangeeliumi tunnistusele tema jüngrid alguses ristisid (Jh 4:1 jj). Kindlasti sai see toimuda Jeesuse heakskiidul. Selline Johannesega paralleelne

¹⁷ Et kristlik ristimine lähtub Johannese ristimisest, on üldine arvamus, vt nt Ulrich Wilkens, *Der Brief an die Römer*. 2. Teilband. Röm 6–11. Evangelisch-Katholischer Kommentar zum Neuen Testament, Bd 6/2. Hrsg. Josef Blank, Rudolf Schnackenburg, Eduard Schweizer, Ulrich Wilkens (Köln; Neukirchen-Vluyn: Benziger Verlag; Neukirchener Verlag, 1980), 51, samuti ka „Ristimine“ – Salumaa, *Süstemaatilise teoloogia käsiraamat*, 374.

¹⁸ Barth, *Die Taufe in frühchristlicher Zeit*, 20.

¹⁹ Vt Pohl, *Das Evangelium des Markus*, 52 jj.

tegevus on mõistetav kui Johannese ristimise jätkamine. Hiljem, Jeesuse iseseisva tegevuse ajal, ristimisest enam juttu ei ole. Küll aga andis Jeesus enne maa pealt lahkumist oma jüngritele korralduse hakata ristima (Mt 28:19; Mk 16:15 jj)²⁰. Seejuures ei selgu kuskilt, et ta oleks ristimise läbi viimiseks jaganud mingeid uusi juhiseid. Seda kinnitab ka Ap 2 kirjeldatud kristliku ristimise ja Johannese ristimise suur kokkulangevus. Uusi juhiseid polnud vajagi, sest vähemalt osal jüngritest oli ristimiskogemus juba olemas (Jh 3:22,26; 4:1 jj). Samuti ei ilmne, et jüngrid ise oleksid soovinud luua mingit uut ristimiskontseptsiooni. Ja kui nad ka oleksid seda soovinud, ei oleks neil jäänud aega selle juurutamiseks. Apostlite tegude raamatu tunnistuse kohaselt hakkasid sündmused pärast Jeesuse taevaminekut arenema kiiresti.²¹ Veel tasub arvestada, et laialt oli tuntud Johannese ristimine ja selle tähendus.²² Paljud inimesed olid küllalt hiljuti Johannese poolt ristitud. Selles olukorras ristimisele mingi uue vormi või sisu andmine oleks põhjustanud rohkem segadust kui kasu. Pealegi sobis Johannese ristimises olev õiguslik mõte täiesti ka siin. Nii võidi neli-pühal lähtuda sellest, mida rahvas juba Johannese ristimise kaudu teadis.

Johannese tegevust lühidalt kokku võttes võib öelda,²³ et Ristija Johan-

²⁰ Mt 28:19 ristimisvormeli sõnastus on ilmselt pärit hilisemast ajast; vt nt Hengel, *Die vier Evangelien und das eine Evangelium von Jesus Christus*. 140, 340 jj. Mk 16:15 jj on osa tekstist, mis Markuse evangeeliumi algselt ei kuulunud; vt tekstikriitiline aparaat **Nestle-Aland**, *Novum Testamentum Graece*. 27. revidierte Aufl. (Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1993), 147–149.

²¹ Arvamus, nagu oleks Jeruusalemma kogudus kujunenud pikaajalisema protsessi tulemusena, ei ole usutav. Mingi aeglane protsess oleks Jeruusalemmas kui juutluse keskmes kiiresti summutatud, sest kujunevas kristluses mõisteti juutlusele ohtu. Seda näitavad Stefanose surm ja Pauluse (Sauluse) innukus koguduse tagakiusamisel. Koguduse rajamine pidi toimuma küllalt kiiresti. Kui arvestada Jeesuse surma ajaks paasapähad aastal 30 ja Pauluse pöördumise tõenäoliseks ajaks aastad 32–34, siis Jeruusalemma koguduse hellenistliku tiiva tagakiusamine ja linnast minema ajamine toimus enne Pauluse pöördumist. See tähendab, et kogudus pidi üna kiiresti saavutama sellise mõjukuse, et tagakiusule vastu pidada. Kui arvestada, et Jeruusalemma koguduse tuumiku moodustasid Jeesuse enda valitud apostlid, siis on koguduse kiire teke, nagu seda kirjeldab Ap 1-2, täiesti mõistetav.

²² Näiteks Luukas esitab ristimist kui mingit endastmõistetavat asja, mis ei vaja selgitamist; Jürgen **Roloff**, *Die Apostelgeschichte*. Das Neue Testament Deutsch. Teilband. 5. Hrsg. Gerhard Friedrich, Peter Stuhlmacher (Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1988), 61 jj. Kõige varasemas algkoguduses kujunes ristimine üldkehtivaks tavaks kogudusse vastuvõtmisel; „Ristimine“ – Salumaa, *Süstemaatiline teoloogia käsiraamat*, 374.

²³ Tegemist on kokkuvõttega Johannese ristimise uurimise tulemustest artiklis Peeter **Roosimaa**, „Johannes ja tema ristimine“ – *Usuteaduslik Ajakiri*, 1/56 (2007), 3–24.

nes oli teevalmistaja taevasele saadikule, kellel pidi olema õigus otsustada inimeste saatuse üle. Johannes kutsus oma kuulajaid parandama meelt ja laskma end ristida. Johannese ristimine oli religiooniõiguslik kohtusündmus, kus ristitav tunnistas, et tema on Jumalaga sõlmitud lepingu rikkuja, Jumal aga on õige. Seda kõike dokumenteeris veeriitus kui religiooniõigusliku tähendusega rituaalne matus. Ühtlasi oli Johannese ristimine prohvetlik märk. Ristimise tagajärjel muutus ristitavate õiguslik staatus, nad astusid Tulija ootajate ridadesse. Tulijal kui taivasel kohtunikul pidi olema õigus meelearandajale armu anda. Nii said ristitust Püha Vaimuga ristimise kandidaadid. Johannese ristimise eesmärgiks oli, et inimene saaks oma pattudest vabaks, et saaks taastatud tema vahekord Jumalaga.

Siin on oluline meeles pidada, et vanal ajal ei tuntud sellist surmatunnistuse väljaandmist nagu meil. Seda ei tunta praegugi igal pool. Meil on nii, et kui keegi sureb, siis on esmalt vaja saada surmatunnistus ja alles selle alusel võib toimuda matus. Tookord oli teisiti. Matus andis surmale õigusliku ja lõplikkuse tähenduse. Muidugi oli oluline, et elusat inimest maha ei maetaks. Tõendatud oli nende surm, kes olid maetud. Tõendatud on nende surm, kes on ristitud.²⁴ Surma suhtes on matusel muidugi väga tagasihoidlik tähendus. See ei muuda midagi surnud olemises. Surnu ei muutu sellega surnumaks. Matus asetseb teisel tasandil, see annab surmale kehtivuse, muudab surma reaalsuse pöördumatuks. Matusel on ümbritseva suhtes esitlemisfunktsioon. See muudab surmajuhtumi avalikuks faktiks ja esindab sellega õiguslikku toimingut.²⁵

Johannese ristimisest lähtudes on hästi mõistetav kristliku ristimise religiooniõiguslik tähendus. Ka siin on tegemist religiooniõigusliku kohutumõistmisega.²⁶ Nii nagu inimesed olid kord seisnud Johannese kui Tulija esindaja ees, seisid nad nelipühapäeval apostlite kui Kristuse Jeesuse esindajate ees. Erinevus on selles, et nüüd on selgelt defineeritud

²⁴ Heinrich **Schlier**, *Der Römerbrief* (Leipzig: St. Benno-Verlag, 1978), 193.

²⁵ Adolf **Pohl**, *Der Brief des Paulus an die Römer*. Wuppertaler Studienbibel, Ergänzungsfolge der Reihe Neues Testament. Hrsg. Fritz Laubach, Adolf Pohl, Claus-dieter Stoll (Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, 1998), 129.

²⁶ Ristimise seost kohtumõistmisega on näha ka Pauluse mõttekäikudest. Jeesuse surmas viidi täide Jumala kohtuotsus adamiitliku inimese üle (Rm 8:3); Leonhard **Goppelt**, *Theologie des Neuen Testaments*. Hgg. von Jürgen Roloff. 2. Aufl. (Berlin: Evangelische Verlagsanstalt, 1983), 429 jj.

Tulija – Naatsareti Jeesus, kes suri ristil, äratati surnuist üles ja on nüüd Jumala paremal käel; see tähendab, et Tulija on taevasele võimupositsioonile ülendatud Kristus. Seda mõtet soovis Peetrus nelipühapäeval selgelt esile tuua: „Kogu Iisraeli sugu teadku nüüd kindlasti, et Jumal on tema teinud Issandaks ja Messiaks, sellesama Jeesuse, kelle teie risti löite!” (Ap 2:36).²⁷

Peetruse üleskutset meelt parandada mõistsid pühadeks kokkutulnud juudid eelkõige Piibli prohvetite ja Ristija Johannese kuulutuse taustal. Kuid kindlasti kuulus siia ka Jeesuse enda kuulutus ja üleskutse meelega-parandusele (vt Mk 1:15). Ära ei tohi unustada ka Jeesuse hülgamist juutide poolt (vt Ap 2:23). Nagu Johannese meelega-paranduskuulutuse puhul, olid kahtlemata ka nüüd õiguslikuks mõõdupuuks Moosese kaudu antud Seaduse sätted. Aga ära ei tohi unustada Jumala kehtestatud üldist patustamise keeldu (vt 1Ms 2:17). Samuti ei olnud siingi küsimuseks mitte üksikud Seadusest kõrvalekaldumised ja teopatud, vaid eemaldumine Jumala tahtest tervikuna, Jumala seadusest üleastumine, Jumalaga sõlmitud lepingu rikkumine. Inimesed mõistsid, et Jumal on õige – eksinud on nemad.²⁸ Võrreldes varasemaga oli nüüd otsustava tähendusega ristil surnud ja surnuist ülesäratatud Jeesuse tunnustamine Issanda ja valitsejana ning enda andmine tema meelevalda alla. Inimesed tajusid oma senise elu kohta Jumala hinnangut – ja see oli karm. „Seda kuuldes löikas see neile südamesse ja nad ütlesid Peetrusele ja teistele apostlitele: „Mida me peame tegema, mehed-vennad?”” (Ap 2:37). Esitatud küsimus väljendas nende patutunnistust: me oleme Jumala ees süüdi. Kuid ühtlasi näitas see soovi muuta oma elu, soovi viia see kooskõlla Jumala tahtega.

Juutluses oli välja kujunenud praktika, et inimese usulised otsused, tema meelega-parandus, enda üleandmine Jumala meelevalda jms väljendusid mitmesugustes religiooniõiguslikes toimingutes. Selliselt tuli inimese oma õigusjuhtumiga Jumala ette.²⁹ Näiteks kui ta oli teinud pattu,

²⁷ Siin ei ole tegu adopsioonikristoloogiaga, vaid maise elu lõpetanud Jeesus on nüüd ülendatud taevase võimukandja positsioonile. Vt Roloff, *Die Apostelgeschichte*, 60 jj.

²⁸ Ka Johannese ristimise puhul andsid inimesed õiguse Jumalale, vt Lk 7:29.

²⁹ Vt Oswald **Loretz**, *Götter – Ahnen – Könige als gerechte Richter. Der „Rechtsfall“ des Menschen vor Gott nach altorientalischen und biblischen Texten*. Alter Orient und Altes Testament. Veröffentlichungen zur Kultur und Geschichte des Alten Orients und des Alten Testaments. Hrsg. Manfred Dietrich, Oswald Loretz. Band 290 (Münster: Ugarit-Verlag, 2003), 12.

siis tuli andestuse saamiseks täita teatud tingimused. Vajalikuks religiooniõiguslikuks toiminguks oli ohvri toomine. Kui preester oli vastava korra kohaselt ohverdamise toimetanud, siis kehtis Jumala antud lubadus, et ta annab patusüüteo andeks. Siin on tähtis, et patustanud inimestele andis lepitusriitused Jumal ise (3Ms 17:11). Ohver ei olnud inimeste enda lunastuse vahendiks ega ka armu põhjuseks. See oli üksnes arm, et Jumal tunnustas asendava vereohvri toomist. Selline arusaam on vastupidine viljakuskultustes valitsenud uskumustele, et ohver toimib iseenesest.³⁰ Inimese süüst, patust, võlgadest jms vabastamine toimus Jumala otsusega, vastavad toimingud üksnes dokumenteerisid õigusliku olukorra muutust. Kristlaseks saamise puhul oli selliseks õigustoiminguks ristimine. Ristimine oli religiooniõiguslik märk sellest, et minevikuga on tehtud lõpp-arve. Selle kohta ütleb Paulus, et me oleme patule surnud ja maha maetud (Rm 6:2–4).

Kuid millele võis inimene lootä, et Jumal talle armu annaks? Inimesel endal puudus ju igasugune alus, millega end õigustada. Tema lootus toetus prohvetite kaudu antud Jumala enda lubadusele. Olulisteks kirjakohhtadeks teiste hulgas on Js 43:25: „Mina, mina olen see, kes kustutab su üleastumised iseenese pärast ega pea meeles su patte” ja Jr 31:31, 33 jj:

Vaata, päevad tulevad, ütleb Issand, mil ma teen Iisraeli sooga ja Juuda sooga uue lepingu: ... ma panen nende sisse oma Seaduse ja kirjutan selle neile südamesse; siis ma olen neile Jumalaks ja nemad on mulle rahvaks. Siis üks ei õpeta enam teist ega vend venda, öeldes: „Tunne Issandat!“, sest nad kõik tunnevad mind, niihästi pisikesed kui suured, ütleb Issand; sest ma annan andeks nende süü ega tuleta enam meelde nende pattu.

Neis kirjakohhtades on tähelepanuväärne, et lubatud pattude andestus ei toetu Moosese Seaduses ettenähtud ohvritele. Jumal lubab anda hoopis uue lepingu ja vastavalt uue õiguskorra. Õigusakti, millega Jumal lubab anda armu, nimetatakse pattude andestuseks.³¹ Kui Johannese ristimise puhul liitusid ristitavad Tulija ootajatega lootuses, et tuleb üks kõrgem kohtunik, kellel on suurem õigus nende saatuse üle otsustada, siis nüüd andsid ristitavad end Jeesuse Kristuse meelevalla alla, tema kohtu kätte

³⁰ „Opfer“ (R. J. Thompson, Otto Betz) – *Das Grosse Bibellexikon*. Hgg. von Helmut Burkhardt, Fritz Grünzweig, Fritz Laubach, Gerhard Maier. Bd. 2 (Wuppertal: R. Brockhaus Verlag; Giessen: Brunnen Verlag, 1988), 1101.

³¹ Vt Adolf **Pohl**, *Das Evangelium des Markus*, 51.

lootuses, et nad tõepoolest saavad armu ja mõistetakse õigeks. See tähendas toetumist Siinai lepingu õigusest paremale õiguskorraldusele (vt Mt 5:20)³². A. Pohl ütleb, et Johannese juures kõrbes ei olnud veel ei Kolgatat, ei hüütud Jeesuse nime, ei antud Püha Vaimu ega toimunud pattude andestust. Kuid Johannes ristas, *pidades silmas* kindlalt lubatud ja peagi saavutatud pattude andestust selle poolt, kes seal peab tulema.³³ Kui Johannese ristimise puhul toetuti Jumala uue lepingu **töotusele**, mis tagab sisepääsu jumalariiki (vt Ap 2:17–21 ja Jr 31:31–33), siis kristlaste puhul toetutakse Jumala töötatud **uuele lepingule**. Kuna Johannes elas ja tegutses veel Siinai lepinguga määratud õigusruumis, kus pattude andestus oli võimalik ainult piiratud osas ja piiratud tingimustel, siis oli tema tegevusel märgiline ja prohvetlik tähendus. Kristuse surmas ja surnuist ülestõusmises jõustunud uus leping aga võimaldas selle kõige täielikuks teoks saamist. Uues lepingus teostus Tulija ootajate igatsus, nad said patud andeks, nad mõisteti õigeks, neile anti uus elu.

Päästelooliselt on väga oluline, et nii Johannese ristimise kui ka kristliku ristimise puhul on olemuslikult tegu ühe ristimisega, nii nagu on öeldud Ef 4:5. Seepärast põhimõtteliselt ei olnud vaja Johannese ristimisega ristitud uuesti ristida (vt Ap 18:24–26). Kui aga kellegi side Püha Vaimuga ristija, st Kristusega segaseks jäi, nagu nt Efesoses olevate jüngerite puhul, siis need ristiti küll uuesti (vt Ap 19:1–7).³⁴ Nii võib öelda, et johanneslikust ristimisest lähtuva ristimisarusaama puhul võime rääkida algkristliku ristimise põhitähendusest. Võime eeldada, et ka algkristluse põhilist õpetussuunda kandvad apostlid arvestasid sellise tähendusega. See on kooskõlas ka Hb 6:1 jj üleskutsega, et ei hakataks taas rajama alust mitmele õpetuslikule seisukohale, nende hulgas õpetusele ristimisest. Seega peaksid Uue Testamendi teised ristimiskirjakohad olema tõlgendatavad sellest seisukohast lähtuvalt.

³² Kirjatundjate ja variseride õigus toetus Siinai lepingule, see oli Siinai lepingust tulenev õigus.

³³ Adolf Pohl, *Brennende Fragen nach den christlichen Anfängen. Bibelarbeiten über Eckpunkte der Apostelgeschichte* (Kassel: Oncken Verlag, 2007), 139.

³⁴ Ap 18:24–19:7 kohta annab põhjaliku analüüsi Knut Backhaus, *Die „Jüngerkreise“ des Täufers Johannes. Eine Studie zu den religionsgeschichtlichen Ursprüngen des Christentums*. Paderborner theologische Studien. Hrsg. Remigius Bäumer, Josef Ernst, Herbert Mühlen. Bd. 19 (Paderborn, München, Wien, Zürich: Ferdinand Schöningh, 1991), 191 jj.

ALGKRISTLIKUST RISTIMISVORMELIST

Algkristliku ristimise üheks tunnuseks oli, et see toimus seoses Kristuse Jeesuse või Jumala Isa, Poja ja Püha Vaimu nimega. Vastavates ütlustes on kasutatud mitut erinevat eessõna: ἐπὶ τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ap 2:38); ἐν τῷ ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ (Ap 10,48); εἰς τὸ ὄνομα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ (Ap 8:16; 19:5); εἰς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος (Mt 28:19). Kuidas neid erinevusi peaks mõistma? Kas erinevad prepositsioonid püüavad üht ja sama mõtet täpsustada või hoopis avardada? Siin tuleb arvestada, et juutluses (nagu antiikajal üldse) oli nime, sealhulgas Jumala nime kasutamine sagedane. Seda tehti vägagi erinevates seostes. Seepärast on mõistetav, et ka ristimisvormeli tõlgendamiseks pakutakse üsna erinevaid võimalusi.

Seoses Jeesuse Kristuse või vastavalt Jumala Isa, Poja ja Püha Vaimu nime kasutamisega ristimisel võib kokkuvõtlikult öelda, et algkristliku ristimise puhul võiks arvestada järgmiste tähendustega³⁵:

- ristimine toimub Kristuse Jeesuse või vastavalt Jumala Isa, Poja ja Püha Vaimu nimel, volitusel, ülesandel;
- see toimub, pidades silmas Kristust Jeesust või vastavalt Jumalat Isa, Poega ja Püha Vaimu, arvestades Jumala kohalolu;
- see toimub, arvestades Kristuse-keskset õiguskorda, uut lepingut, toetudes kõigele sellele;
- ristimise mõte on saada koos Kristusega maha maetud, saada maetud koos temaga samasse hauda;
- ka võib see tähendada ristitava loovutamist Kristusele, et toimuks pattude andustus.

Nimetatud erinevad tähendused ei pruugi üksteist välistada, vaid võivad koos üksteist täiendades moodustada hoopis avarama tähendusvälja. Mõistetavalt ei ole mitte iga tähenduse puhul sobiv ristimisvormeli trinitaarne sõnastus. Milline või millised tähendused tegelikult arvesse tulevad, selle selgitamiseks on algkristlikku ristimist vaja käsitleda juba laiemas kontekstis. Samuti tuleb arvestada muid Uues Testamendis olevaid

³⁵ Siin on kasutatud analüüsi tulemusi artiklist Peeter **Roosimaa**, „Kristuse Jeesuse või Kolmainu Jumala nime tähendus ristimisvormelis“ – *Usuteaduslik Ajakiri*, 1/58 (2009), 55–66.

ristimise kohta käivaid ütlusi. Kahtlemata on oluline, et tuleks esile tõsi-asi, et ristimine toimub Jumala volitusel ja ülesandel, st et ristimine toimub Jeesuse või vastavalt Jumala Isa, Poja ja Püha Vaimu *nimel*. Ilma selleta oleks kogu ristimine ju õigustühine.

Siin ei maksa unustada üht erinevust. Kui keegi tänapäeval kellegi teise „nimel“ räägib või tegutseb, siis teeb ta seda enamasti selle teise eemal viibides. Piiblis seevastu aga tähendab „Jeesuse nimel“ just Jeesus enda kohalolu arvestamist.³⁶ Juba Vanas Testamendis tähistas Jumala nimi Jumala enda kohalviibimist – seal, kus oli Jumala nimi, seal oli ka Jumal.³⁷ Kogu ristimisprotsessi osas, seda nii Johannese kui ka kristliku ristimise puhul, on mõistetav Jumala kohalolu ja aktiivsus.

Kui tulla ristimisvormeli tõlkimise juurde, siis kohtame mitmeid probleeme. Kui kasutada väljendit *nimel*, siis sellel on meie keeles kahjuks küllalt kindel ja suhteliselt kitsas tähendusväli, mistõttu sellise tõlke puhul jääksid muud ristimise olulised tunnused piisava tähelepanuta. Ristimine Jeesuse või Jumala Isa, Poja ja Püha Vaimu *nimes* on mõneti eksitav, kuna ristimine toimub ikkagi vees ja veega. Kuid samas osutab selline väljend Jumala kohalolule, temaga arvestamisele ning Jumala määratud õiguskorrale. Ristimine Jeesuse või Jumala Isa, Poja ja Püha Vaimu *nimesse* toob esile initsiatsiooniriituse idee või mõtte, nagu looks ristimine Jumalaga teatud sideme. Küsimuseks aga on, millist initsiatsiooni siin mõelda. Selline lähenemine on mõistetav, kui pidada silmas koos Jeesuse Kristusega matmist (vt Rm 6:3 jj), kuid matmist trinitaarse mõttega siduda on raske. *Issanda Jeesuse nime peale* ristimise ütlust peab Elmar Salumaa juriidilist laadi vormeliks, millega tahetakse väljendada, et ristitav astub selle kaudu Issandaga jüngri vahekorda.³⁸ Kuid kas see mõte on ka Uue Testamendi tekstide poolt põhjendatud?

Eeltoodut arvestades paistab ühe sobiva ja ristimise sisu avaraks jätva ütluse võimalusena, et ristimine toimub Jeesuse või Jumala Isa, Poja ja Püha Vaimu *nimel*. Sobivaks võiks osutada ka liitvormel: *Ma ristin sind Jumala Isa, Poja ja Püha Vaimu nimel Kristuse Jeesuse surmase*. Kuid üks-

³⁶ Vt Pohl, *Brennende Fragen nach den christlichen Anfängen*, 136.

³⁷ Vt „ὄνομα κτλ.“ (Hans Bietenhard) – *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*. Begründet von G. Kittel; Gerhard Friedrich, Hgg., Bd. 5 (Stuttgart: W. Kohlhammer Verlag, 1966), 255 jj.

³⁸ „Ristimine“ – Salumaa, *Süsteematilise teoloogia käsiraamat*, 374.

kõik millise ristimisvormeli juures on oodatud selgitus, mida selle ütlu-sega täpsemalt on mõeldud.

Erinevalt Johannese ristimisest kuulus kristliku ristimise juurde ole-muslikult see, et ristitavad väljendasid oma usku Jeesusesse Kristusesse. Nad tunnustasid Peetruse sõnul, et Jumal on sellesama ristilöödud Jee-suse teinud Issandaks ja Messiaks (Ap 2:36). Ilma selle usuta oleks ris-timine olnud mõttetu. Millises vormis ja kuidas see usu tunnistamine toimus? Vaevalt et sellele alguses erilist tähelepanu pöörati. Tähtis oli, et see toimus selgesti mõistetaval kujul. Ajapikku kujunesid välja vastavad usutunnistuslikud sõnastused, nagu näiteks Ap 8:37: „Ma usun, et Jeesus Kristus on Jumala Poeg!” Samuti kuulus ristimise juurde palve (1Pt 3:21). Arvatavasti nimetati või hüüti ristimisel ristitava peale Jeesuse Kristuse nimi (vrd Jk 2:7), mis tähendas ristitava asetumist Kristuse meelevalla alla.³⁹

RISTIMINE JA PATTUDE ANDESTUS

Nagu juba eespool selgus, oli sarnaselt Johannese ristimisega ka kristlik ristimine meelearandusristimine ja toimus pattude andestuse seisuko-hast lähtuvalt. Pattude andestus kuulus uue lepinguga liitumise juurde. Selleks andis ristitav end Kristuse või vastavalt Jumala Isa, Poja ja Püha Vaimu kui kõige kõrgema kohtu meelevalda. See tähendas, et ristitav apelleeris oma õigusjuhtumiga Jumala kohtule. Kõrgemale kohtule apelleeri-mine oli Rooma impeeriumis täiesti tuntud. Rooma kodanikuna kasutas seda võimalust ka Paulus: „Mina seisan keisri kohtujärje ees, kus mu üle peab kohut mõistetama .. Mina nõuan keisri kohut!” (Ap 25:10 jj). Pauluse ütlust võib käsitleda ka kui keisri nime n-ö appihüüdmise üht näidet. Kõr-gemale kohtule apelleerimise taustal on hästi mõistetav ka Jeesuse Kris-tuse nime appihüüdmine. „Ja sünnib, et igaüks, kes hüüab appi Issanda nime, päästetakse” (Ap 2:21; Rm 10:13). Tegemist on ristitava tungiva palvega oma õigusjuhtumi pärast. Või nagu apostel Peetrus kirjutab – see on palve puhta südametunnistuse pärast (1Pt 3:21). Algkristlased olid

³⁹ Vt Ernst **Haenchen**, *Die Apostelgeschichte*. Kritisch-exegetischer Kommentar über das Neue Testament. Begründet von Heinrich August Wilhelm Meyer. 3. Abteilung. 13. Aufl. (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1961), 147; Gnllka, *Theologie des Neuen Testament*, 116.

veendunud, et sellisele meelearandusele vastab Jumal oma armuga, patude kustutamisega. Olgu siin juhitud tähelepanu asjaolule, et kuigi palve ja vastus palvele on omavahel olemuslikult seotud, on siiski tegu kahe erineva sündmuse, antud kontekstis kahe erineva õigussündmusega.

Rm 6:3–11 kohaselt on õndsuslooliselt väga oluline, et me oleme surnud koos Kristusega.⁴⁰ Sellel on mitu tähtsat tagajärge. Pauluse ütluse järgi on ristitu patust vaba, „sest kes on surnud, see on patust vabaks mõistetud” (Rm 6:7). Siin on oluline rõhutada, et patust vabaks mõistmine ei toimu mitte mingi puhastusriituse alusel ega ka matuse (ristimise riituse) alusel, vaid surma tõttu.⁴¹ Nii nagu Moosese Seaduse ajal oli üksnes Jumala arm, et ta vastusena ohvri toonud inimesele andestas (vt 3Ms 17:11), nii on üksnes Jumala arm ja Jumala tegu ka see, et ta arvestab ristimist koos Kristusega mahamatmisena – tõendusena surmast koos Kristusega. Lähema selgituse selle kohta annab Paulus Rm 7:1–6, näidates, et Moosese Seadus kehtib ainult inimese surmani. Seega: ristitud inimese puhul Siinai leping ja selle lepingu osaks olev Moosese Seadus enam ei kehti. Või teisiti öeldes: inimese puhul, kelle surm on ristimise läbi dokumenteeritud⁴², Siinai leping enam ei kehti. Elu praktika näitas, et Moosese Seadus mõistis inimese ainult hukka, kuid ei suutnud kedagi päästa. Seadus ütles, et kõik inimesed tegid pattu (Rm 3:23) ja on karistuse ära teeninud. Koos Kristusega surnu puhul aga pole Moosese Seadus enam jõus. Sama võib öelda ka inimkonna alguses antud Jumala korralduse kohta. 1Ms 2:15–17 on öeldud:

⁴⁰ Vt ka Peeter **Roosimaa**, „Kuidas tõlkida Rm 6:3–4?” – *Minu Issand ja minu Jumal! Pühendusteos Dr. theol. Toomas Pauli 70. sünnipäevaks*. Koost Jaan Lahe ja Tiit Pädam (Tallinn: EELK Usuteaduse Instituut, 2009), 81–91.

⁴¹ Kui ristimise puhul on tegu rituaalse matusega, siis ei saa see kuidagi olla puhastusriitus. Ei tohi unustada kristliku ristimise algust juutluse rüpes, mistõttu selle tähendus ei saanud olla vastuolus juutlike arusaamadega. Juutluses oli surm, st surnu ja kõik, mis sellega kokku puutus, ebapuhas (vt 3Ms 21:1,11; 4Ms 6:6,11; 19:11 jj; 31:19,24; Hs 44:25). Seepärast asusid ka inimeste hauad (välja arvatud Taaveti ja ta järglaste kuningahauad) Iisraelis alati väljaspool asulaid. Ka üksnes rituaalne matus pidi juutide mõtetesse tooma vastavad kujutlused. Seda, et Josephus pidas Johannese ristimist puhastusriituseks, ei saa pidada otsustavaks; „καθάρσις” (Marco Frenschkowski) – *Theologisches Begrifflexikon zum Neuen Testament*. Neubearbeitete Ausgabe; Hgg. Lothar Coenen und Klaus Haacker, Hgg., Bd. 1 (Wuppertal: Brockhaus; Neukirchen: Neukirchener Verlag, 1997), 900, 904.

⁴² Vt Schlier, *Der Römerbrief*, 193; Pohl, *Der Brief des Paulus an die Römer*, 129.

Ja Issand Jumal võttis inimese ja pani ta Eedeni aeda harima ja hoidma. Ja Issand Jumal keelas inimest ja ütles: „Kõigist aia puudest sa võid küll süüa, aga hea ja kurja tundmise puust sa ei tohi süüa, sest päeval, mil sa sellest sööd, pead sa surma surema!”

Sellest korraldusest üleastumise kohta kirjutab Paulus: „Sellepärast, nii nagu üheainsa inimese kaudu on patt tulnud maailma ja patu kaudu surm, nõnda on ka surm tunginud kõikidesse inimestesse, kuna kõik on pattu teinud” (Rm 5:12). Kuid ka see Jumala otsus kehtib ainult surmani. Mis pärast surma juhtub, selle kohta ei ole midagi öeldud. Ristitud inimene on õiguslikult koos Kristusega surnud ja koos temaga ka maha maetud. Koos Kristusega surnute jaoks ei kehti enam kumbki neist seadustest.

Muidugi ei vabasta ristimine iseenesest inimest patust.⁴³ Selle otsuse teeb ikkagi Jumal. Ristimine üksnes tõendab, dokumenteerib koos Kristusega surnud olemist. Andestuse aluseks on Kristuse Jeesuse ristisurm. Jeesus „loovutati meie üleastumiste pärast” (Rm 4:25a), „Jeesuse, Jumala Poja veri puhastab meid kogu patust” (1Jh 1:7). Uus Testament räägib Kristusest, kes on „üks kord juba ohverdatud, et ära kanda paljude patud“ (Hb 9:28), kes „kandis ise meie patud oma ihus üles ristipuule“ (1Pt 2:24a). Õige suri ülekohtuste asemel (1Pt 3:18).

Surm koos Kristusega annab aluse usule, et inimene hakkab koos Kristusega ka elama. „Kui me oleme aga surnud koos Kristusega, siis usume, et me ka elame [*futurum*] koos temaga“ (Rm 6:8). U. Schnelle toob esile mõtte, et koos Kristusega surnud olemine näitab täielikku osadust Kristuse ja tema omade vahel.⁴⁴ Rm 6:5 kohaselt saab inimene, kes on saanud Kristuse saatusekaaslaseliseks surmas („Sest kui me oleme kasvanud kokku [*perfectum*] tema surma sarnasusega...”, Rm 6:5a)⁴⁵, Kristuse saatusekaaslaseliseks ka ülestõusmises („...siis võime seda olla [*futurum*] ka

⁴³ Rääkides ristimisest ütleb A. Pohl õigesti: „Weder Johannes noch die Apostel bewirken die Vergebung, sondern sie wiesen auf sie hin, wobei Johannes das nahende Reich Gottes verkündigte, die Apostel dagegen das anwesende Reich Gottes“; Pohl, *Brennende Fragen nach den christlichen Anfängen*, 140.

⁴⁴ Udo **Schnelle**, *Einleitung in das Neue Testaments*. 5. Aufl. (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 2005), 142.

⁴⁵ Paulus ei piirdu punktuaalse ristimisaktiga, vaid käsitleb kõikehaaraval viisil kogu kristlase elu haaravat protsessi; Karl **Kertelge**, *Der Brief an die Römer*. Geistliche Schriftlesung, Bd. 6. Hgg. Wolfgang Trilling (Leipzig: St Benno-Verlag, 1970), 116.

ülestõusmise sarnasusega”, Rm 6:5b)⁴⁶. Seda mõtet väljendas Paulus juba varem oma kirjas korintlastele:

Nüüd aga on Kristus üles äratatud surnuist, uudseviljana magamaläinutest. Et surm on tulnud inimese kaudu, siis tuleb ka surnute ülestõusmine inimese kaudu; sest nõnda nagu kõik inimesed surevad Aadamas, nõnda tehakse ka kõik elavaks Kristuses. Aga igauks oma järjekorras: uudseviljana Kristus, pärast seda Kristuse omad tema taastulekul (1Kr 15:20–23).

See kõik on juba Uue lepingu, Uue Seaduse tulemus.

Muidugi on küsitav, kas ristimist kohe algusest peale sellises õndsusloolises ulatuses mõisteti.⁴⁷ Ilmselt vajas selle kõige teadvustamine omajagu aega. See nähtub kas või sellest, et teadaolevalt oli Jeruusalemma algkogudus küllalt templitruu, paljud selle koguduse liikmed täitsid hoolega Moosese Seaduse nõudeid (vt Ap 21:20). Pikka aega oli vaidluse all, kas Kristust vastu võtnud paganad peaks ümber lõigatama, st kas nad peaksid saama ka Moosese Seaduse subjektideks.⁴⁸

Uuest Testamendist selgub, et arusaam ristimisest tegi läbi teatud arengu. Kuid domineerima jäi ikkagi see, mis oli laiadele massidele tuttav juba alates Johannese ristimisest. Ei või unustada, et evangeeliumidesse jõudnud Jeesus-pärimused kandsid endas Johannese ristimise kirjeldust. Seega on ilmne, et Johannese ristimisest tuttav rituaalse matuse mõte⁴⁹ oli kohe algusest peale hoomatav ka kristliku ristimise puhul. Ega muidu poleks Paulus oma kirjas roomlastele saanud sellele viidata kui kristlaste hulgas üldiselt levinud arusaamale: „Kas te siis ei tea, et kes me iganes oleme Kristusesse Jeesusesse ristitud, oleme ristitud tema surmasse?“ (Rm 6:3). Sama mõtet kordab ka Kl 2:12. Igal juhul pidi selline arusaam olema välja kujunenud juba võrdlemisi varakult. Vaevalt võiski Paulus ristimise osas midagi eriti teisiti õpetada – teda poleks lihtsalt arvestatud. Kuid retoorilisele küsimusele (vt Rm 6:3) järgnev järelduse vormis

⁴⁶ Paulus väldib sellesse traditsiooni paigutuva mõtte loogikat, nagu oleks ristitu juba koos Kristusega üles tõusnud; Schnelle, *Einleitung in das Neue Testaments*, 142 jj.

⁴⁷ Arvamust, et esimeste jüngrite juures viidi ristimist läbi põhiliselt kui vastuvõtu- ja initsiatsiooniriitust (nii Goppelt, *Theologie des Neuen Testaments*, 330), pean väheusutavaks.

⁴⁸ Vt nt Karl Löning, „Der Stephanuskreis und seine Mission“ – *Die Anfänge des Christentums. Alte Welt und neue Hoffnung*. Mit Beiträgen von Jürgen Becker u. a. (Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer, 1987), 96–100.

⁴⁹ Vt Roosimaa, „Johannes ja tema ristimine“, 16 jj.

esitatud arusaam: „Me oleme siis koos temaga maha maetud ristimise kaudu surmasse, et otsekui Kristus on äratatud üles surnuist Isa kirkuse läbi, nõnda võime ka meie käia uues elus” (Rm 6:4),⁵⁰ on ilmselt edasise mõttetöö tulemus.⁵¹ Seejuures võis koos Kristusega matmise mõte iseene- sest seostuda Johannese ristimisega. Nimelt „mattis” Johannes Jordanisse koos teiste ristitavatega ka Jeesuse.⁵² Kuid kui Johannese ristimisel toimus kõigi asjaosaliste lihtsalt ühte „hauda” matmine, siis kristliku ristimise puhul annab Jeesuse ristisurm ja surnuist ülestõusmine sellele erilise tähenduse. Mõte on selles, et samasse hauda matmine ei tõenda mitte üksnes surnud olemist, vaid ka seda, et need isikud surid ilmselt sama surma. Koos Kristusega samasse hauda, nimelt ristimise hauda matmine tõendab, et koos Kristusega ollakse ka risti löödud (vt Rm 6:6).

Tahan rõhutada, et ristimise puhul on see muidugi Jumala tegu, et ta arvestab ristimishauda matmist koos Kristusega matmisena. See on Jumala tegu, et ta tunnustab, et ristitu on koos Kristusega risti löödud, koos Kristusega surnud, et tal on surnu staatus, et sellel on reaalsed tagajärjed. Kogu pöördumise protsess toimub Püha Vaimu vahetul osavõtul. Pole põhjust väita, et Püha Vaim oleks ristimisel kõrvale jäänud. Kuid ühtlasi on pöördumine ka inimese enda otsus ja tegu, inimese vastus Jumala tegutsemisele Kristuses Jeesuses.

RISTIMISE TAGAJÄRG

Kui inimesed saavad ristitud, mis saab neist edasi? Oma nelipühajutluses rõhutas Peetrus ristitavatele, et nad saavad Püha Vaimu anni (Ap 2:38).⁵³ E. Haenchen toob mõtte, et sellega, kui ristitava üle nimetatakse Jeesuse Kristuse nimi, astub ristitav Jeesuse meelevalla alla. Tagajärjeks

⁵⁰ Küsimust, kuidas peaks siin tõlkima prepositsioonis eiç sisalduvaid väljendeid, vt lähemalt Roosimaa, „Kuidas tõlkida Rm 6:3–4?“, 81–91. Vrd Pohl, *Der Brief des Paulus an die Römer*. Anm. 35, 128.

⁵¹ Mis ei tähenda, et sellisele järeldusele võidi tulla ka enne Paulust.

⁵² Ühishaudade olemasolu antiigis on hästi tõendatud; Pohl, *Der Brief des Paulus an die Römer*, 129.

⁵³ Siin on oluline juhtida tähelepanu asjaolule, et ristimiskorraldus *laske end ristida* on antud 3 *sg aor imp pass*, selle tagajärg aga *võtate vastu* on 2 *pl fut ind meed*. Selline grammatiliste vormide erinevus osutab ristimise ja Püha Vaimu anni saamise vahelisele erinevusele.

on, et talle andestatakse ta patud ja ta võtab vastu Püha Vaimu.⁵⁴ See on Jumala vastus ristimises dokumenteeritud meelearandusele. Kõige selle vastuseks, mida ristimine dokumenteeris, tegi Jumal inimese suhtes oma õiguslikud otsused. Jumal vastas sellega, et inimene sai lunastatud, lepitud, talle andestati ja ta mõisteti õigeks, võeti vastu Jumala perekonda.⁵⁵

Oluline on rõhutada, et ristimine ja Jumala vastus sellele on kaks eraldiseisvat akti. Seda kinnitavad erinevate grammatiliste aegade kasutused Mk 1:8 ja Ap 2:38. Samuti olgu öeldud, et ilma Jumala vastuseta oleks kogu ristimine mõttetu. Mõistes ristimist religiooniõigusliku kohustusündmusena⁵⁶, võib Jumala vastustegu Ristija Johannese jutluse kohaselt mõista kui Püha Vaimuga ristimist. Meelt parandanud inimesele vastas Jumal oma õigusliku otsusega anda inimesele Püha Vaimu. Või ehk selgemalt öeldes, anda inimene Püha Vaimu uuendavasse meeleva. Väga ilmekalt ütleb selle kohta Ef 1:13: „Saanud usklikuks, olete kinnitatud töötatud Püha Vaimu pitsoriga”. Pitseri märk oli omaniku märk.⁵⁷ Veel lisab Paulus Püha Vaimu kohta midagi olulist, et ta „on meie pärandi tagatis omandi lunastamiseni – tema kirkuse kiituseks” (Ef 1:14). Püha Vaimuga pitsereitud kuulusid Jumalale, kõigi sellega kaasnevate tagajärgedega. Nad on Jumala rahva liikmed. Jumal liitis nad oma kogudusse kui Kristuse ihu osadusse. 1Kr 12:13 on öeldud: „Sest meie kõik oleme ühe Vaimuga ristitud üheks ihuks, olgu juudid või kreeklased, olgu orjad või vabad, ning me kõik oleme joodetud ühe Vaimuga”. Inimese päästmine, Jumala lapseks saamine ei ole veega ristimise toime ega tagajärg, vaid Jumala and: „Sest teie olete armu läbi päästetud usu kaudu – ja see ei ole teist enestest, vaid see on and Jumalalt” (Ef 2:8) – *sola gratia*. Ühtlasi sobib siin Pauluse ütlus 2Kr 5:17: „Niisiis, kui keegi on Kristuses, siis ta on uus loodu, vana on möödunud, vaata, uus on sündinud”.

Elukogemused näitavad, et Jumala vastus inimese meelearandusele

⁵⁴ Haenchen, *Die Apostelgeschichte*, 147.

⁵⁵ P. Stuhlmacher seostab 1Kr 6:11 öeldut, et kristlased on puhtaks pestud, pühitsetud, õigeks tehtud Issanda Jeesuse Kristuse nimes ja Jumala Vaimus, ristimissündmusega; Stuhlmacher, *Der Brief an die Römer*, 85. Pean Pauluse ütluse juures õigemaks eristada erinevaid akte.

⁵⁶ Vt lähemalt Roosimaa, „Johannes ja tema ristimine“, 14–18.

⁵⁷ „Siegel“ (G. Sauer) – *Biblich-historisches Handwörterbuch*. Bd. 3. Hgg. Bo Reicke, Leonhard Rost (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1966), 1786.

võib saabuda ka enne veega ristimist.⁵⁸ Nii juhtus see Korneeliuse kodus. Inimesed said seal Püha Vaimu juba siis, kui Peetrus neile alles jutlustas (vt Ap 10:34–48). Loost on aru saada, et inimesed uskusid ja võtsid omaks selle, mida Peetrus kuulutas Jeesusest, tema elust, ristisurmast, surnuist ülestõusmisest ja sellest, „et igäiks, kes temasse usub, saab tema nime läbi pattude andeksandmise” (s 43). Edasi on öeldud: „Kui Peetrus alles neid sõnu rääkis, langes Püha Vaim kõikide peale, kes seda sõna kuulsid” (s 44). Püha Vaimu saamine oli aga kristlaseks saamise kindel tunnus. Paulus ütleb: „Seesama Vaim tunnistab koos meie vaimuga, et me oleme Jumala lapsed” (Rm 8:16). Või eituse kaudu väljendades: „Kellel ei ole aga Kristuse Vaimu, see ei ole tema oma” (Rm 8:9). Pärast Püha Vaimu saamist Korneeliuse kodus ristiti need inimesed Issanda nimesse. Sellega dokumenteeriti juba toimunud muutused (vt Ap 10:47 jj; 11:15–18). Teisiti oli lugu Samaarias. Seal inimesed esmalt ristiti, kuid Püha Vaimu said nad alles hiljem, siis kui asjasse sekkusid Jeruusalemmast tulnud apostlid (vt Ap 8:14–17).

Nagu näha, ei mõistetud algkristluses ristimist uussünnina, vaid see oli inimese meeleparandust dokumenteeriv religiooniõiguslik sündmus. Uussünd oli Jumala vastus inimese meeleparandusele ja enda Jumalale üleandmisele. Selle õiguslikuks aluseks oli Kristuse Jeesuse ristisurm ja surnuist ülestõusmine (vt Rm 4:25).⁵⁹ Kui mõelda veega ja Vaimuga ristimise omavahelisele suhtele, siis on kõigiti näha, et need on kaks eri sündmust. Veega ristimise viib läbi inimene (mis ei tähenda, nagu oleks Jumal vaid passiivne pealtvaataja), Vaimuga ristimise aga viib läbi Jumal või (vastavalt Johannese kuulutusele, vt Mk 1:8) Kristus, mis tähendab, et Püha Vaim muudab inimese kogu olemuse.⁶⁰ Nende sündmuste kokku-
puutekohaks on *koos Kristusega*. Kl 2:12: „kui teid koos temaga ristimises maha maeti ja ka koos temaga üles äratati usu läbi Jumala väesse, kes tema üles äratas surnuist”; Rm 6:4: „Me oleme siis koos temaga maha maetud ristimise kaudu surmaste, et otsekui Kristus on äratatud üles surnuist Isa kirkuse läbi, nõnda võime ka meie käia uues elus”. Need sündmused

⁵⁸ Vt nt Goppelt, *Theologie des Neuen Testaments*, 331 jj.

⁵⁹ Uussünni kohta lähemalt vt Peeter **Roosimaa**, *Pöördumine ja uussünd* (Tartu: Eesti EKB Liidu Kõrgem Usuteaduslik Seminar, 2003).

⁶⁰ „Der Heilige Geist verändert das Sein des verlorenen Menschen”; Pohl, *Brennende Fragen nach den christlichen Anfängen*, 117.

võivad toimuda lausa üheaegselt, kuid nad on siiski erinevad, nii nagu on kaks eri asja matus ja surnuist ülestõusmine.

RISTIMISE PÕHITÄHENDUSEST KÕRVALEKALDUMISE TENDENTSID

Juba varakult esines tendentse ristimise põhitähendusest kõrvale kalduda. Siin tuleb arvestada juutluses levinud arusaamadega erinevatest veeriitustest, aga ka näiteks müsteeriumikultuste mõjudega, uskumustega veeriituste maagilisest toimest, muude müstiliste kujutlustega jne.⁶¹ Seega oli surve ristimise tähendust ümber kujundada kahtlemata suur. Eelkõige võidi ristimist mõista kui pesemis- või puhastusriitust. Näiteks kumab see läbi Ananiase sõnadest: „Ja mida sa nüüd ootad? Tõuse ja lase ennast ristida ning oma *patud ära pesta*, appi hüüdes tema nime!” (Ap 22:16).⁶² Või nt Tt 3:4 jj: „Kui aga Jumala, meie Päästja heldus ja inimesearmastus ilmus, siis ta päästis meid – mitte õiguse tegude tõttu, mida meie nagu oleksime teinud, vaid oma halastust mööda, *uuestisünni pesemise* ja Püha Vaimu uuendamise kaudu”.⁶³ Samuti Hb 10:22: „siis mingem Jumala ette siira südamega usukülluses, olles südame poolest piserdamisega puhastatud kurjast südametunnistusest ja *ihu poolest pestud puhta veega!*”⁶⁴

Toon mõned kirjakohtad, mis võisid soodustada ristimises puhastusriituse nägemist. Js 1:18: „Tulge nüüd ja seletagem isekeskis, ütleb Issand. Kuigi teie patud on helepunased, saavad need lumivalgeks; kuigi need on purpurpunased, saavad need villa sarnaseks”. Js 64:5: „Me kõik oleme saanud rüvedaks ja kõik meie õigused on määrdunud riide sarna-

⁶¹ Vt Robert H. W. Wolf, *Mysterium Wasser: eine Religionsgeschichte zum Wasser in Antike und Christentum* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht Unipress, 2004), 337 jj.

⁶² Siit on püütud järeldada, et ristimine on pattude pesemine; Haenchen, *Die Apostelgeschichte*, 556.

⁶³ Siin on küsitav, kas algselt seda kirjak kohta ristimisega üldse seostati. Arvestades kogu kirja Tiitusele parenetiilist iseloomu, võiks see kajastada pigem pühitusprotsessi, kus ühelt poolt on tegemist halvast harjumustest vabanemise puhastusprotsessiga, teisalt Püha Vaimu abil uute eluviiside omandamisega. Sünnitusjärgse pesemise motiiv võib pärineda nt Hs 16:4.

⁶⁴ Kursiivis on minu rõhutused. Arvestades Hb 6:1 jj öeldut, ei pruugi ka siin olla pesemise all mõeldud ristimist, pigem võib selle tähendust otsida Tooras olevatest pühitsemis- või puhastusriitustest, vt nt Aaroni ja tema poegade pühitsemine (3Ms 8:6) või pidalitõbise puhastamine (3Ms14:8 jj).

sed". Ps 51:4,9: „Pese mind hästi mu süüteost ja puhasta mind mu patust! [...] Puhasta mind patust iisopiga, et ma saaksin puhtaks; pese mind, siis ma lähen valgemaks kui lumi!". Kõiki neid kirjakohti ei ole siiski põhjust siduda ainukordse ristimisega, pigem seostuvad nad mitmesuguste juutluses juba varem tuntud puhastustoimingutega. Küll aga võisid sellised kirjakohtad aidata kaasa, et ähmastus arusaam, mis erinevus on pattude ja kultusliku ebapuhtuse vahel. Moosese seaduse kohaselt vabaneti pattudest andestuse läbi (vt nt 3Ms 4:20,26,35; 5:10,13,18,26 jt), kultuslikust ebapuhtusest aga puhastuse läbi (vt nt 3Ms 14:1–20; 15:5–30). Ühtlasi olid nad mõlemad seotud lepituse ja ohvriga.

Ristimises puhastusriituse nägemine oli mõeldav eelkõige pagana-kristlaste juures. Ilmselt ei olnud neile probleemiks surnuga seotud kultusliku ebapuhtuse ja puhastava pesemise koosinemine, mis juutide jaoks oluks mõeldamatu.⁶⁵ Seega mitte kõikjal, kus on juttu veest, ei pea see olema ristimisvesi.

Nimetatud tendentsid ei jäänud märkamata. See kajastub mitmetes kirjakohtades. Näiteks 1Pt 3:21 on kirjutatud: „Selle võrdkujuna päästab teidki nüüd ristimine, mis ei ole lihaliku rüvedus kõrvaldamine, vaid hea südametunnistuse taotlemine Jumalalt Jeesuse Kristuse ülestõusmise kaudu.” See tähendab, et ristimine ei ole puhastusriitus. Kirjas heebrealastele hoiatatakse õpetuse muutmise eest. „Ärgem hakakem taas rajama alust meelearandusele surnud tegudest, usule Jumalasse, *õpetusele ristimisest*, käte pealepanemisest, surnute ülestõusmisest ja igavesest hukkamõistust” (Hb 6:1 jj).⁶⁶ Teiste põhiliste õpetuspunktide hulgas oli tähtis, et ka õpetus ristimisest säiliks põhiolemuselt muutumatu.

Ilmutuse raamatus on kasutatud puhastuse motiivi. Johannes näeb Jumala trooni ees suurt hulka valgetes riietes inimesi (Ilm 7:9–17). Üks vanematest annab seletuse: „Need on need, kes tulevad suurest viletsusest ning on pesnud oma rüüd ja teinud need valgeks Talle veres” (s 14b). Nende inimeste puhastamine ei toimunud mitte ristimisvees, vaid Talle verega.⁶⁷ See tähendab, et andustus on Jumala tegu, mis toimub Kolgata

⁶⁵ Vt joonealune viide 41.

⁶⁶ Teksti kursiivis esiletõõtmine on siinkirjutajalt.

⁶⁷ Siin tuleb arvestada, et tegemist on piltliku väljendiga; vt Adolf Pohl, *Die Offenbarung des Johannes*. 1. Teil. 5. Aufl. Wuppertaler Studienbibel. Reihe: Neues Testament. Hgg. Werner de Boor, Adolf Pohl (Wuppertal: R. Brockhaus Verlag, 1979), 223, Anm., 244.

päästesündmuse alusel. Siinjuures tuleb tähele panna, et Piiblis on küll juttu verega puhastamisest, kuid pesemiseks on ikka muid vahendeid kasutatud.⁶⁸ Kas siit võiks järeldada, et siin on nimetatud kahte toimingut: rüüde pesemine, mis võis ristimisel aset leida, ja rüüde puhastamine, mis toimus Talle verega? Aga rüüde pesemine võib olla ka pilt sõna puhastavast toimest. Jh 15:3 on Jeesuse ütlus: „Teie olete juba puhtad sõna tõttu, mida ma teile olen rääkinud”.⁶⁹ Kuid võimalik, et siin on tegemist parallelismiga, kus esmalt on toodud piltlik väljend rüüde puhtakssaamisest ja seejärel antakse selle kohta selgitus. Parallelismi osi seob *kai-epexegeticus*. Nii võiks tõlkida ka: *on pesnud oma rüüd, nimelt on teinud need valgeks Talle veres*. Kui mõelda ütlusele 1Jh 1:9: „Kui me oma patud tunnistame, on tema ustav ja õige, nõnda et ta annab andeks meie patud ja puhastab meid kogu ülekohtust”, siis ei ole see tähenduslik mitte üksnes kristlaseks saamisel, vaid ka hilisemas kristlikus elus. Siin on selge, et sõnad „puhastab meid kogu ülekohtust” ei tähenda uuesti ristimist, vaid Jumal teeb seda oma pühitseva ja uuendava toimega. Seega ei pruugi ka eespool nimetatud kirjakohti, kus on juttu süüst ja pattudest puhastamisest, mõista ristimise toimeks, vaid Jumala pühitseva ja puhastava teona.

KOKKUVÕTE

Kristliku ristimise tähendus on sajandite jooksul läbinud mitmekesise arengu. Mõneti on muutunud arusaam ristimise religiooniõiguslikust tähendusest. Konfessiooniti on arusaam ristimisest üsnagi erinev. Kahtlemata on kirik selliste ristimise tähendust kujundavate tõlgendusotsuste tegemiseks õiguspädev.⁷⁰ Oikumeenilise diskussiooni jaoks on oluline ristimise lähtekohti ja kujunemisprotsessi mõista.

⁶⁸ Erandlik kirjakoht on nn kättemaksupsalmis Ps 58:11: „Õige rõõmustab, nähes kättemaksmist; ta peseb oma jalad öela veres”. Kuid selles piltlikus ütluses ei sisaldu puhtaks pesemise mõte, vaid see näitab kättemaksu ulatust või vastavalt õigluse taastamist tollaegse arusaama kohaselt.

⁶⁹ „Durch die Begegnung mit dem Wort Jesu sind die Glaubenden rein und befähigt, Frucht zu bringen“, Udo **Schnelle**, *Das Evangelium nach Johannes*. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament. Bd. 4. Hgg. Erich Fascher, Joachim Rohde, Udo Schnelle, Christian Wolff (Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt, 1998), 240.

⁷⁰ Nt Jeesuse antud sidumise ja lahtipäästmise ütlus Mt 18:18.

Käesolevas uurimuses vaatlesin algkristliku ristimise päritolu ja tähendust lähtudes Uue Testamendi tekstidest. Seejuures lähtusin sellest, et põhiline info ristimise kohta levis Jeesus-pärimuste ja kristluse algusaegade pärimuslugude näol. Kajastuse nendest pärimustest leiame evangeeliumidest ja Apostlite tegudest. Need pärimuslood kujundasid inimeste arusaamu juba enne apostlite kirju alates Jeruusalemma koguduse alguspäevist ja neist lähtudes tuleks käsitleda ka teisi ristimise kirjakohti. Evangeeliumide üksmeelse tunnistuse kohaselt sai kristlik ristimine alguse Johannese meelearandusristimisest. Johannese ristimine oli religiooniõiguslik toiming, kus ristitav tunnistab, et tema on Jumalaga sõlmitud lepingu rikkuja, Jumal aga on õige. Seda kõike dokumenteeris veeritus kui rituaalne matus. Kui Johannese ristimise puhul astusid ristitavad Tulija ootaja ridadesse, siis kristlik ristimine toetub tõsiasjale, et Tulija on Kristuse Jeesuse isikus juba saabunud. Algkristlik ristimine kui religiooniõiguslik toiming viidi läbi Kristuse Jeesuse või vastavalt Jumala Isa, Poja ja Püha Vaimu nimel, volitusel, ülesandel, arvestades Jumala kohalolu; see toimus Kristuse-keskse õiguskorra, Uue lepingu raames, toetudes kõigele sellele. Olemuslikult on nii Johannese ristimine kui ka kristlik ristimine üks Kristuse Jeesusega seotud ristimine (Ef 4:5).

Nii nagu Johannese ristimise puhul, nii ka algkristluses astus ristitav oma õigusjuhtumiga Jumala ette. Ristimisel tunnistab inimene end Jumala ees süüdi, väljendades ühtlasi oma meelearandust. Ristitav andis end Kristuse või vastavalt Jumala Isa, Poja ja Püha Vaimu kohtu meelearvalda. Johannese ristimisega võrreldes on oluline, et ristimine dokumenteerib inimese seotuse Kristuse surmaga (Rm 6:3). Ristitud inimene on koos Kristusega surmase maha maetud (Rm 6:4). Seda mõtet toetab asjaolu, et ka Jeesus ise ristiti, st ta „maeti” Johannese poolt Jordanisse, ühisesse ristimishauda.

Koos Kristusega surmase maha maetud olemisel on inimese jaoks väga oluline õndsuslooline tähendus. See tunnistab, et inimene on hukka mõistva seaduse kehtivuspiirkonnast väljas. Rm 7:1–6 kohaselt kehtib Moosese kaudu antud Seadus ainult inimese surmani. Sama võib öelda ka loomisel inimesele antud korralduse, nn „surmaseaduse” kohta: kui sa seda teed, pead sa surma surema (vt 1Ms 2:17). Teisalt tähendab koos Kristusega surmase matmine vaadet tulevikku, „et otseku Kristus on äratatud üles surnuist Isa kirkuse läbi, nõnda võime ka meie käia uues elus” (Rm 6:4). Selline on Jumala vastus inimese meelearandusele ja ristimi-

sele. Jumal vastab Püha Vaimu anni andmisega, Püha Vaimuga ristimisega. Püha Vaim liidab inimese uue lepinguga, evangeeliumi lepinguga (1Kr 12:13). Nüüd hakkab inimese jaoks kehtima elu Vaimu seadus: „Nii ei ole nüüd enam mingit hukkamõistu neile, kes on Kristuses Jeesuses. Sest elu Vaimu seadus Kristuses Jeesuses on vabastanud su patu ja surma seadusest” (Rm 8:1-2).